

Лексички средства за изразување на модалноста во македонскиот стандарден јазик

Lexical Means for Expressing Modality in the Macedonian Standard Language

VIOLETA JANUSHEVA, “*St. Kliment Ohridski*” University
violetajanuseva@gmail.com

Received: July, 22 2021.

Accepted: December, 31 2021.

АПСТРАКТ

Овој труд има за цел да ги идентификува лексичките средства за изразување на модалноста што се употребуваат во македонскиот јазик во новинарскиот дискурс, нивната функција и нивните особености. Истражувањето е описно, а податоците се собрани од голем број новинарски статии од електронски весници во Република Северна Македонија. Примерокот го сочинуваат 10 000 резултати на пребарувачот Гугл („Google“). Во анализата на податоците се поаѓа од системската функционална анализа на Халидеј (Halliday, 1994) што ја поврзува модалноста со интерперсоналната функција на јазикот и го нагласува ставот на зборуваачот во однос на вистинитоста на исказот, како и од ставот на Фаулер (Fowler, 1994) за тоа дека уредниците или новинарите употребуваат текстуални стратегии за да се нагласат говорните чинови со кои се изразуваат вредности и верувања. Резултатите од истражувањето покажуваат дека, како и во другите јазици, и во македонскиот јазик во јазикот на печатот има голем број лексички средства за изразување на модалноста. Од резултатите се гледа и дека новинарските статии не само што информираат туку и го насочуваат читателот кон одредена гледна точка преку употребата на соодветни модални лексички средства.

Клучни зборови: модалност, македонски јазик, лексички средства.

ABSTRACT

This paper aims to identify the lexical means for expressing modality which are used in the press in the Macedonian language, their function and specific features. The research is a descriptive one and the data are collected from a large number of journalistic articles from electronic newspapers in the Republic of North Macedonia. The sample consists of 10 000 results searched on Google. The analysis of the data takes into account Halliday's (1994) functional systemic analysis which connects the modality with the interpersonal function of the language which points out the speaker's stance toward the content of the proposition, as well as Fowler's (1994) attitude that the editors and journalists use textual strategies to foreground the speech acts that express values and beliefs. The research results show that in the journalistic discourse in the Macedonian language there are plenty of lexical means for expressing modality as in other languages. The results suggest that the journalistic articles function not only to inform the reader but also to direct him to certain point of view through the use of the appropriate modal lexical means.

Keywords: modality, Macedonian language, lexical means.

1. Вовед

Голем број истражувања за модалноста во домашната и странската литература покажуваат дека таа е сложена област за истражување и дека тешко се дефинира. Палмер (Palmer, 1986) нагласува и дека концептот модалност е двосмислен, па создава можност за различни толкувања. Како резултат на тоа, има различни размислувања за тоа што претставува модалноста и се предлагаат различни поделби на модалноста, а се употребува и различна терминологија.

Во однос на тоа што претставува модалноста, истражувањата покажуваат дека модалноста најчесто се сфаќа како: категорија што се однесува на оцената на зборуваачот за веројатноста и предвидливоста и што е дел од ставот на зборуваачот, односно како категорија за изразување на субјективноста на зборуваачот и на неговиот став кон содржината на исказот (Халидеј – Halliday, 1970; Лајонс – Lyons 1977; Палмер, 1986; Биби и другите – Bybee et al., 1994; Госелин – Gosselin, 2010); категорија поврзана со модалната логика во која се централни поимите потреба и можност што е концепт наследен од модалната логика (Лајонс, 1977; Крацер – Kratzer, 1981; Плуџан – Plungian, 2001; Ван дер Аувера и Дендејл – Van der Auwera & Dendale, 2001, Крацер уште ја нагласува и улогата на контекстот); семантичка категорија поврзана со значењето што го изразува јазикот (Биби и Флајшмен – Bybee & Fleischman, 1995); категорија за лингвистичките значења што се поврзани со изразување потреба или веројатност (Вон Финтел – Von Fintel, 2006); став (оцена) на зборуваачот за односот меѓу она што го соопштува и надворешнојазичната стварност и како информација за статусот на пренесуваната порака, во однос на нејзината вистинитост (Минова-Ѓуркова, 2000; Тополињска, 2008); категорија што ги квалификува актуелноста и фактичноста на исказот (Палмер, 1986; Нарог – Narrog, 2009); категорија што се однесува на поширокиот домен на квалификации на ставовите, односно квалификациите што го содржат ставот на зборуваачот или оцената на зборуваачот за она што е речено (Крус – Cruse, 2004; Корнилие и Пјетрандреа – Cornillie & Pietrandrea, 2012). Оттука, има согласност меѓу истражувачите за тоа дека модалноста е семантичка категорија што е поврзана со различни значења и со ставот и оцената на зборуваачот за содржината на исказот, а ваквата определба се прифаќа и во овој труд.

Во однос на видот на модалните значења, исто така, има различни размислувања. Меѓу првите, Вон Фрикт (Von Wright, 1951) разликува четири групи модалност, меѓу кои, како што истакнува, постојат сличности, но и разлики, и тоа: а) алетска (според Вон Финтел –(2006), логичка) или модалност на вистината што ги опфаќа концептите потребност (потребна вистина), веројатност (веројатна вистина) и околина (вистина што зависи од фактори на околината, според Вон Финтел (2006), динамичка); б) епистемска модалност (модалност на знаењето/познавањето) што ги вклучува концептите верификуван (она што се знае дека е точно), несигурен, и погрешен (она што се знае дека е погрешно); в) деонтичка модалност (модалност на должност) што ги опфаќа концептите должност (она што треба да се направи), дозвола (она што се дозволува да се направи) и забрана (она што не треба да се прави); г) егзистенцијална модалност (модалност на егзистенција) што ги вклучува концептите универзалност и егзистенција. Оваа класификација на Вон Фрикт (1951) е сè уште актуелна и денес и голем е бројот на истражувачи што неа ја прифаќаат во целост или, пак, ја дополнуваат со нови значења. Така, Лајонс (1977) и Тополињска (2008), разликуваат епистемска и деонтичка модалност (за Лајонс (Lyons, 1983) важна е вклученоста на зборуваачот во исказот, па, според тоа, во епистемската модалност се вклучени неговите знаења и верувања, а во деонтичката неговата желба и неговиот авторитет, односно неговата моќ да дава наредби, да носи одлуки и да наметнува послушност); Бирјулин и Корди (Бирјулин и Корди, 1990 според Минова-Ѓуркова, 2000) и Минова-Ѓуркова (2000) зборуваат за шест типови модални значења и тоа: а) оцена на зборуваачот во однос

на реалноста на содржината на реченицата; б) оценка на зборувачот за можноста, за неопходноста или за пожелноста на ситуацијата изнесена во реченицата (деонтичка модалност); в) оценка на зборувачот за веродостојноста на она што го соопштува (епистемска модалност); г) модалност изразена преку комуникативната функција на реченицата; д) значење на тврдење/одрекување и ё) емоционална и квалитативна оценка на содржината на реченицата. Вон Финтел (2006) ја прифаќа класификацијата на Вон Фрикт, но ја воведува и буломаичната модалност што се однесува на можноста или на потребата, во однос на желбите на лицето. Перкинс (Perkins, 1983) и Де Хаан (De Haan, 2005) покрај епистемската и деонтичката модалност, земаат предвид уште еден вид модалност што тие ја нарекуваат динамичка, а што вклучува способност: X може да пее. Крејдлер (Kreidler, 1998), Селсе-Мурсија и Ларсен-Фримен (Celce-Murcia & Larsen-Freeman, 1999), Кејфер (Кејфер, 2001), Саед (Саед, 2003) и Крус (Cruse, 2004), исто така, зборуваат за два вида модални значења, епистемско и деонтичко. Оттука, може да се заклучи дека има различни видови модални значења, но дека кај сите истражувачи се нагласуваат двата типа најчесто изразуванa модалност, епистемската и деонтичката.

И во однос на тоа што треба да се подразбира под деонтичка, а што под епистемска модалност постојат различни ставови. Но се чини дека се најбројни истражувачите што сметаат дека епистемската модалност се однесува: на можноста или потребата за вистинитоста на исказот што вклучува знаење и верување (Лајонс, 1977 – оценка на зборувачот за тоа каков е светот; Крацер, 1981; Биби и Флајшмен, 1995; Каркаинен – Kärkkäinen, 2003; Вон Финтел, 2006; Давоуд – Dawoud, 2010; Сухади – Suhadi, 2013; Даунинг – Downing, 2015); на вистинитосниот статус на исказот од аспект на она што го знае зборувачот (ориентирана кон зборувачот, Хадлстон – Huddleston, 1984); на веродостојноста на она што се соопштува (Бирјулин и Корди – Бирјулин и Корди, 1990 според Минова-Ѓуркова, 2000; Минова-Ѓуркова, 2000); на степенот на сигурност што го има зборувачот за она што го кажува (Бибер и другите – Biber et al., 1999; Сигурен сум дека X е на училиште, Де Хаан, 2005); на вистинитоста или на неvistинитоста на пораката од аспект на испраќачот на пораката (Тополињска, 2008); на ставот на зборувачот за статусот на исказот (Палмер, 1986, епистемската модалност ја нарекува и модалност на исказот, а разликува и модалност на настанот во која ги вклучува деонтичката и динамичката модалност). Од друга страна, поголем број истражувачи деонтичката модалност ја поврзуваат: со прашањето за тоа дали пораката само пренесува информација или содржи и прагматичка компонента, односно желба на испраќачот да изврши влијание врз постојната состојба (Тополињска, 2008); со оцената на зборувачот за тоа како луѓето треба да се однесуваат во реалниот свет (Лајонс, 1977); со поимите дозвола, задолжение или волја (Бибер и другите, 1999 ги користат поимите екстринзична за епистемската и интринзична за деонтичката модалност; Крацер, 1981; Биби и Флајшмен, 1995; Вон Финтел, 2006; Сухади, 2013; Даунинг, 2015); со степенот на силата што треба да се примени за X да дејствува на одреден начин: Ти мора да ја платиш таксата за паркинг (Де Хаан, 2005). Оттука може да се заклучи дека во значењето на двата вида модалност се наоѓаат логички и семантички концепти и дека има согласност меѓу истражувачите за тоа дека епистемската модалност го означува ставот на зборувачот, во однос на вистинитоста на пораката и степенот на сигурност

за она што се кажува, а дека деонтичката модалност се поврзува со поимите дозвола и задолжение.

2. Преглед на истражувања во областа

Голем дел од истражувањата за начините на кои се изразува модалноста во домашната и светската литература се однесуваат на граматичките средства и ги опфаќаат, првенствено, модалните глаголи во одделен јазик или, пак, се однесуваат на споредба на модалните глаголи во два јазици (Лич и Свартвик – Leach & Svartvik, 1975; Минова-Ѓуркова, 2000; Делова, 2005; Радовановиќ – Радовановиќ, 2005; Гизборн – Gisborne, 2007; Тополињска, 2008; Петроска и Тофоска, 2011; Кавка, 2011; Бојковска, 2011; Никодиновска, 2011; Винихарти – Winiharti, 2012; Бонила и Фреди – Bonila & Fredy 2017; Хорват – Horvat, 2017; Грујовска-Миланова, 2019); на модалните има да-конструкции (Бужаровска и Митковска, 2011); на модалните времиња и начини (Тополињска, 2008; Бабамова, 2018; Бужаровска, 2018; Лаброска, 2018; Митковска, 2018; Митковска, 2019) и најчесто нив ги доведуваат во врска со епистемската и/или деонтичката модалност.

Од друга страна, во светската литература, исто така, се многу чести истражувањата што се однесуваат на лексичките средства за изразување на модалноста, првенствено, во англискиот, но и во германскиот, францускиот, тибетанскиот, малтешкиот, унгарскиот, хрватскиот и други јазици. Меѓу лексичките средства најчесто се вбројуваат лексичките глаголи, модалните прилози, модалните придавки, модалните именки и различни други изрази.

Според истражувачите, лексичките глаголи може да изразуваат различен степен на увереност, сигурност, обврска или задолжителност (Кифер – Kiefer, 1994; Де Хаан, 2005). За лексичките глаголи се употребуваат различни термини, и тоа: лексички глаголи на проценка (Палмер, 1986), глаголи на став (Нунан – Noonan, 2007), глаголи на когнитивен став (Капели – Cappelli, 2008), ментални глаголи на состојба (Нутс – Nuyts, 2001), лексички епистемски глаголи (Борг – Borg, 2012) за да се разликуваат од модалните глаголи и да се укаже на епистемската модалност што ја изразуваат. Нутс (2001) смета дека лексичките епистемски глаголи имаат различна семантичка организација, во однос на модалните прилози и модалните придавки и дека имаат квалификативно и неквалификативно значење. Квалификативното значење, според Нутс (2001) се однесува на функцијата на овие глаголи да го квалификуваат ставот на зборувачот, во однос на вистинитоста на исказот, а неквалификативното се однесува на другите немодални значења на овие глаголи и го наведува примерот со глаголот *мисли*. Овој глагол со буквално значење се јавува како непреоден, на пример, *Мислам на тебе*. Во примерот *Мислам дека тој отиде во Виена*, според Нутс (2001), се гледа квалификативното значење, а зависната дел-реченица го изразува исказот кон кој зборувачот го покажува својот суд. Според Борг (2012), лексичките глаголи изразуваат различен степен на сигурност, односно убеденост во вистинитоста на исказот и ги наведува: *мисли, верува, знае, заклучува, претпоставува, очекува, инсистира, сугерира, предлага*, што изразуваат позитивен став и *се сомнева* и *прифаќа* што изразуваат негативен став. Од друга страна, според Борг (2012), глаголите, како *бара, охрабрува,*

се обврзува изразуваат деонтичка модалност. Како карактеристични лексички глаголи за тибетанскиот, Вокурова (Vokurková, 2018) ги наведува глаголите *мисли, верува, се сомнева, претпоставува*, а Густова (Gustová, 2011), глаголите *мисли, се надева и верува* во англискиот јазик за кои смета дека означуваат висок степен на сигурност. Лич и Свартвик (1975) ги наведуваат глаголите *се сомнева* за да се изрази несигурност, *претпоставува, се чини и изгледа* за претпоставка и *верува* за изразување верување. Според Квирк и другите (Quirk et al., 1985) и Каркаинен (2003), лексичките глаголи се глаголи што означуваат менталност, перцепција или когниција и претставуваат еден вид воведувачки глаголи. Тие сметаат дека овие глаголи се релативно фиксни епистемски формули и дека може да се јавуваат на кое било место во реченицата. Квирк и другите (1985) лексичките глаголи ги разгледуваат во рамките на дел-реченицата и на нивната способност да изразат двоумење или несигурност, а како примери ги наведуваат: *верувам, претпоставувам, мислам, очекувам, се надевам, сметам, се сомневам, се зборува, се наведува, се тврди, изгледа* и др. Сухади (Suhadi, 2013) ги наведува лексичките глаголи *верува, наредува, забранува, гарантира, претпоставува, ветува, сугерира, мисли* и др.

Глаголската именка како лексичко средство за изразување модалност ја наведуваат Лич и Свартвик (1995), на пример, *Сечие мислење е дека..., Мое верување е дека...*, а според нив, е карактеристичен и изразот *Според мое(то) мислење*.

Како многу чести лексички средства за изразување модалност, во сите истражувања се наведуваат и модалните (епистемските) прилози, што, според истражувачите, означуваат различен степен на сигурност во однос на исказот, односно различен став во однос на веројатноста на пораката. Така, Лич и Свартвик (1975), Квирк и другите (1985), Душкова (Dušková, 1994) и Бибер и другите (1999) ја наведуваат следната поделба: а) модални прилози што означуваат сигурност: *точно, сигурно, отворено, секако, јасно, дефинитивно, евидентно, очигледно, навистина, несомнено, неизбежно, манифестно, нужно, неопходно, едноставно*; б) модални прилози што означуваат сомнеж или несигурност: *наводно, веројатно, најверојатно, можно*; в) модални прилози што изразуваат актуелност или реалност: *општо, есенцијално, формално, фундаментално, хипотетички, официјално, површно, теоретски, навистина, технички, фактички*. Бибер и другите (1999) и Каркаинен (2003) сметаат дека прилозите *веројатно, секако, сигурно и дефинитивно* се најчесто употребувани модални прилози. Прилозите како лексички средства за изразување на модалноста ги споменуваат Крацер (1981), Хадлстон (Huddleston, 1988), Креидлер (1998), Нутс (2001), Вон Финтел (2006) и Симон-Ванденберген и Аијмер (Simon-Vandenberg & Aijmer, 2007) и Сухади (2013). Степените или скалите за сигурност, можност или веројатност ги прифаќаат и Киефер (1994), Биби и Флајшмен (1995), Де Хаан (2006), Густова (2011), Борг (2012), Сухади (2013) и Вокурова (2018).

Меѓу лексичките средства за изразување модалност се споменуваат и модалните придавки (Крацер, 1981; Хадлстон, 1988; Каркаинен, 2003; Де Хаан, 2005; Вон Финтел, 2006; Борг, 2012; Сухади, 2013), а како најчести се наведуваат придавките *можен, веројатен, потребен и сигурен*.

Често се споменуваат и модалните именки (Вон Финтел, 2006), потоа, модалните именки, како *сомнеж* во конструкциите *има сомнеж* (Лич и Свартвик, 1974) и

веројатност во конструкциите има веројатност (Каркаинен, 2003; Борг, 2012), конструкции од сум + глаголска придавка: *убеден сум, сигурен сум, не сум сигурен* (Борг, 2001), но и други епистемски изрази, како *без сомнение* (Лич и Свартвик, 1975; Каркаинен, 2003), фразеолошки изрази од типот *раката ја ставам во оган, главата ја сечам* што, според Борг (2012), изразуваат голем степен на сигурност на зборуваачот.

Од наведеното, може да се заклучи дека исказите може да означуваат ниска и висока модалност, а тоа значи дека покажуваат понизок или повисок степен на сигурност, задолжителност, веројатност и сл.

Понатаму, голем број светски истражувања се однесуваат на различните стратегии, односно на различните лексичките средства за изразување на модалност во новинарскиот дискурс во англискиот јазик, а како најчести се споменуваат, модалните прилози, оценувачките придавки, глаголите за известување и општите фрази (Ивамото – Iwamoto, 2007; Боњади – Bonyadi, 2011; Лестари – Lestari, 2013; Лавал – Lawal, 2015; Ал Мадави и Ал Марар – Al-Madhawi & Al-Marrar, 2016; Крајчовиќ и Чабиова – Krajičović & Čabiova, 2017; Гигла и Заусу – Gigla & Zaoussou, 2019; Ахмад, Махмуд и Махмуд – Ahmad, Mahmood & Mahmood, 2019; Панасенко, Правдова и Кријачков – Panasenکو, Pravdova & Kryachkov, 2020; Ахмад, Махмуд и Фарук – Ahmad, Mahmood & Farukh, 2020; Сабан, Анвар и Муртадо – Sabban, Anwar & Murtadho, 2021; Букола – Bukola, 2021). Во нивните истражувања, се нагласува употребата на модалните лексички средства во новинарските статии. Според нив, новинарските статии имаат за цел да ги информираат читателите, но покрај тоа, со изборот на лексичките модални средства, уредниците или новинарите им ги пренесуваат и сопствените видувања и ставови на читателите или го проектираат ставот на медиумот и често ја затскриваат вистината. На тој начин, според нив, се затемнува степенот на убеденост во веродостојноста и информацијата се предава како претпоставка, а не како факт.

3. Методологија на истражувањето

Истражувањето е описно, а податоците се собрани од голем број новинарски статии од електронски извори во Република Северна Македонија. Примерокот го сочинуваат 10 000 резултати на пребарувачот Гугл – „Google“. Новинарските статии се внимателно прочитани и во нив се идентификувани лексичките средства за изразување модалност. Во анализата на податоците се поаѓа од системската функционална анализа на Халидеј (Halliday, 1994) што ја поврзува модалноста со интерперсоналната функција на јазикот и го нагласува ставот на зборуваачот во однос на вистинитоста на исказот, како и од ставот на Фаулер (Fowler, 1994) за тоа дека уредниците или новинарите употребуваат текстуални стратегии за да се истакнат говорните чинови со кои се изразуваат вредности и верувања.

4. Резултати, анализа и дискусија

Во продолжение се претставуваат резултатите од истражувањето, нивната анализа и дискусијата. Истражувањето покажува дека во македонскиот јазик во јазикот на печатот се употребуваат голем број лексички средства за изразување на модалноста.

4.1. Лексички глаголи:

бара: Филипче: Ова е многу силен бран, барам разбирање и поддршка (9.3.2021, slobodnaevropa.mk); *верува*: Конте: Верувам дека Италија ќе победи (9.7.2021, novatv.mk); *ветува*: Ангеловски: Ветувам дека ќе ја направиме Македонија горда... (20.5.2021, supersport.mk); *гарантира*: Мицкоски: Гарантирам дека ние ќе донесевме вакцини и најголемиот дел од народот веќе ќе беше вакциниран! (20.4.2021, denesen.mk); *дозволува*: Заев: По никоја цена не дозволувам да се чепне македонскиот идентитет... (5.5.2021, shilomagazine.com.au); *замислува*: Ѓоковиќ: Замислувам каква сила би била Југославија во спортот (28.5.2021, sportm.mk); *се зборува*: Се зборува дека Тања Савиќ купила цела зграда, а не само стан... (2.7.2021, kurir.mk); *знае*: Далиќ: Знам што се пишува против мене, но ние ќе останеме господа (Упале, 24.6.2021, gol.mk); *изгледа*: ...изгледа дека Вашиот тим се изгубил... (7.6.2021, kurir.mk); *колне се*: Пандов: Се колнам дека имам само македонски пасош... (11.3.2021, plusinfo.mk); *мисли*: Радуловиќ: И покрај проблемите мислам дека сме на добар пат (3.6.2021, ekipa.mk); *се надева*: Шевченко: Се надевам дека Италијанците ќе навиваат за Украина (Јуруковски, 30.6.2021, sportmanija.mk); *се обврзува*: Беса Адеми: Се обврзувам, заедно со колегите, да ја вратиме довербата во судството (12.3.2021, 360stepeni.mk); *очекува*: Заев: Очекувам да најдеме заеднички решенија за непречено спроведување на пописот (Цветковска, 29.3.2021, mia.mk); *охрабрува*: Ципрас: Ја охрабрувам Бугарија да го направи големиот чекор (Грнчароска, 1.7.2021, telma.com.mk); *се плаши*: Бил Гејтс: Се плашам дека нема да извлечеме поука од пандемијата (25.4.2021, mkd.mk); *се согласува*: Доктор Беќаровски: Не се согласувам дека причина за падот на бројките е колективниот имунитет (1.6.2021, kurir.mk); *повикува*: Николовски: Пронајден е путер со поминат рок, повикувам на истрага (13.3.2021, telma.com.mk); *предлага*: Претседателот на Казахстан Токајев: Предлагам да се формира заедничка економска зона (1.4.2021, trt.net.tr); *претпоставува*: Шеќеринска: Претпоставувам дека ВМРО-ДПМНЕ очекува од мене оставка (28.1.2021, news1.mk); *Груби*: Признавам дека направивме грешка... (1.6.2021, plusinfo.mk); *прифаќа*: Џафери за понудата од ВМРО-ДПМНЕ: Не прифаќам ултиматум (Митевска, 25.3.2021, 360stepeni.mk); *Заев*: Лично сметам дека од септември наставата треба да биде со физичко присуство (28.5.2021, plusinfo.mk); *се сомнева*: Спасовски: Се сомневам дека постои крт... (23.2.2021, novamakedonija.com.mk); *се чини*: Тихановскаја: Се чини дека загубивме во Белорусија (21.2.2021, mkd.mk); *тврди*: Царовска: Тврдам дека реформата е за подобрување на образовниот систем (7.6.2021, novatv.mk); *чувствува*: Заев: Чувствувам дека мај, јуни ќе најдеме решение со Бугарија (2.4.2021, lider.mk). Покрај наведените, застапени се и глаголите *забранува*, *заклучува*, *замислува*, *инсистира*, *разбира*, *осмелува се*, *прашува се*, *страхува*, *сугерира*, *шпекулира*. Особено се чести и безличните форми од голем број лексички глаголи, како *се вели*, *се зборува*, *се забранува*, *се предлага*, *се претпоставува* и др.

4.2. Глаголски именки:

(по мое) *видување*: С. Алушевски: ...ама по мое видување, тие се исклучок, а не правило (Митрички, 16.7.2021, plusinfo.mk); *гледање*: Која: Според мое гледање законот бил подготвен според најдобрите практики... (6.2.2021, novatv.mk); (по/според/ мое) *мислење*: Зидан: Имам свое мислење за изјавата на Пике (20.6.2020, derbi.mk);

Маричиќ: Мое мислење е дека ревизијата треба да почне... (24.9.2020, frontline.mk); (има/нема) *сомневање*: Герберих: Нема никакво сомневање дека местото на Македонија е во ЕУ (21.6.2019, kanal5.com.mk); (има/нема) *уверување*: Трамп: Имам сознанија и уверување дека Иран подготвува напад... (Чопур, 1.4.2020, aa.com.tr); (по/според мое) *убедување*: В. Стојановски: Но мое лично убедување е дека лигата нема да продолжи... (23.4.2020, kfsm.mk).

4.2.1. Глаголска именка како дел од глаголско-именскиот прирок

Браун: Тоа беше мое мислење, не предвидување (12.4.2021, krugmk.com);

4.3. Модални прилози како дополнение на глаголот во рамките на реченицата

4.3.1. Модални прилози што означуваат сигурност:

сигурно Ердоган: Сигурно ќе ја постигне нашата цел (12.3.2021, trt.net.tr); *јасно*: Ердоган: Јасно стои дека без нашата земја ЕУ не може да го продолжи своето постоење... (9.5.2021, trt.net.tr); *дефинитивно*: Принцот Вилијам: Дефинитивно не сме расистичко семејство (Есен, 11.3.2021, aa.com.tr); *категорично*: Василев: Бугарија категорично застанува зад европскиот пат на Република Северна Македонија (25.5.2021, mk.tv21.tv); *навистина*: Владимир Георгиевски: Завршниот турнир навистина беше празник за кошарката (16.5.2021, kfsm.mk); *несомнено*: Лајчак: Несомнено за Косово, успех во дијалогот значи да се стане земја кандидат за ЕУ (5.5.2021, slobodenpressat.mk); *неизбежно*: Климатските промени неизбежно ќе го трансформираат животот на земјата (23.6.2021, novamakedonija.com.mk); *очигледно*: Тухел за договорот од 18 месеци: Очигледно, Челси не ми веруваат (25.2.2021, topsport.mk); *секако*: Пендаровски признава: Компромис со Бугарија секако ќе има, ќе видиме дали ќе биде тежок (29.4.2021, republika.mk); *едноставно*: Браун: ...тој едноставно не е навикнат да се справува со ова (Стерјовски, 26.5.2021, mia.mk). Како дополнување на глаголот се забележуваат и модалните прилози *евидентно*, *манифестно*, *неоспорно*, *точно*.

4.3.2. Модални прилози што изразуваат сомневање и несигурност:

наводно: Поранешните концесионери на охридски плажи лути на Георгиевски, наводно не знаеле за отстранувањето на бесправните објекти (9.6.2021, 360stepeni.mk); *веројатно*: Филипче: Владините претставници веројатно ќе се вакцинираат по велигденските празници (23.4.2021, civilmedia.mk);

4.3.3. Модални прилози што изразуваат актуелност и реалност:

формално: Пописот и формално е одложен за септември (2.4.2021, 360stepeni.mk), Мецелдер и формално обвинет за поседување детска порнографија (22.2.2021, makfax.com.mk); *официјално*: Османи и Корчок, официјално ја отворија Амбасадата на Република Северна Македонија во Братислава (15.6.2021, mfa.gov.mk); *генерално*: Мицковски: Генерално се согласивме за сè на средбата со Пендаровски (Спасевски, 8.5.2021, mia.mk); *главно*: Дебарските возачи главно ги почитуваат сообраќајните правила (Тодоровска, 13.2.2021, mia.mk); *првенствено*: Калоѓера: Секоја земја првенствено ги штити своите интереси, освен Македонија (3.3.2021, sarissa.news); *теоретски*: Малески: Декретот на Бајден, теоретски, би можел да ја лиши земјата

од најголемата опозициска партија (10.6.2021, 360stepeni.mk); *фактички*: Минатата година заради пандемијата фактички немаше фестивал, туку само видеоиздание (28.6.2021, slobodenpecat.mk). Уште се забележуваат прилозите вистински и битно.

4.4. Модалните прилози како дел од глаголско именскиот прирок:

битно: Мицкоски: Битно е владата на Заев да падне... (9.2.2021, kurig.mk); *веројатно*: РФДИ: Малку е веројатно дека руската вакцина ќе биде одобрена од ЕМА (20.3.2021, nezavisen.mk), Ривалди: Веројатно е дека Меси веќе размислува да се приклучи на ПСЖ (18.2.2021, 24fudbal.mk); *евидентно*: Спасовски: Евидентно е намалување на криминалот (7.5.2021, flashnews.mk); *јасно*: Мицкоски: Јасно е дека во преговорите со Бугарија Заев го распродава идентитетот (13.1.2021, press24.mk); *можно*: Филипче: Можно е да се дозволи организирање на свадби... (19.5.2021, pravdiko.mk); *неоспорно*: Неоспорно е дека камерите одлично си ја вршат намената за откривање на возачите што ја пречекоруваат дозволената брзина... (Јаконов, 3.3.2021, automedia.mk); *несомнено*: Несомнено е дека треба да учествуваме и понатаму на Венециското биенале (26.5.2021, slobodenpecat.mk); *очигледно*: Милошоски: Очигледно е дека Заев лажел... (9.6.2021, mkd.mk); *потребно*: Пендаровски: Потребно е да се направи обнова на довербата со Бугарија (Гина, 26.5.2021, aa.com.tr), Димитров: Потребно е квалитетно и одржливо решение... (7.6.2021, meta.mk); *сигурно*: Серж Гнабри: Сигурно е дека нема да ја потцениме Македонија (31.3.2021, sportmedia.mk).

4.5. Кумулација на лексичките средства за изразување на модалноста

4.5.1. Модален прилог + лексички глагол:

Дефинитивно верувам дека во идниот период... можеме да продолжиме... (24.6.2021, vlada.mk); Дефинитивно мислам дека ова прашање ќе биде решавано во текот на времето (25.5.2021, mk.tv21.tv); ...но сега дефинитивно *не* се согласувам со таа изјава (26.6.2021, femitika.mk); Дефинитивно разбираам дека е важно да заштедам за иднината... (30.1.2021, tera.mk); ...дефинитивно сметам дека е апсурдно да се зборува... (10.2.2021, monikazec.blog); Категорично тврдам дека текстот не сум го напишал (29.3.2021, fokus.mk); Навистина верувам дека Хабиб ќе се бори... (13.2.2021, ipon.mk); ...навистина мислам дека сме дојдени до таа точка... (30.3.2021, netpress.com.mk); Навистина се надевам дека ќе биде можно да ги развиеме односите со Турција... (26.3.2021, trt.net.t); ...навистина очекувам економски бум и за Македонија (3.7.2021, vmro-dpmne.org.mk); Големиот интерес за инструментот навистина охрабрува (10.6.2021, fitr.mk); Навистина се прашувам дали е тоа премногу (3.7.2021, republika.mk); Навистина не ги разбираам овие протести (12.6.2021, mk.tv21.tv); ...за којшто навистина сметаме дека е битен (Јанковски, 21.4.2021, mia.mk); Првенствено, сепак, сметам дека изборот на насоката на образование... е коренита пресвртница (2.1.2021, ednakvi.mk), Петличковски: Генерално сметам дека вакцинирањето на децата е исправен пристап (28.6.2021, m.makpress.mk).

4.5.2. Модален прилог + модален прилог (вториот модален прилог е дел од глаголско-именскиот прирок):

Дополнителни мерки дефинитивно е можно да има, но засега не (25.2.2021, mkd.mk);

...дефинитивно е сигурно дека бројот на посетители на мечевите ќе биде дополнително дефиниран... (8.3.2021, media.mk); Користењето на онлајн понудата **генерално** е можно без колачиња (13.10.2020, bosch-pt.com); ...во време кога патувањето генерално не е можно (22.4.2021, marketing365.mk); ...ова дефинитивно им е потребно на сите родители (15.2.2021, mama.glamur.mk); Несомнено, потребно е зајакнување на комуникацијата... (4.6.2021, infokompas.com.mk); На тој начин, теоретски е потребно најмалку 50 минути... (drmitov.mk); ...веројатно ќе биде потребно повеќе време за поголемо проширување на заразата... (31.5.2021, mkd.mk); Теоретски е можно кај еден пациент да откриеме присуство на два соја од корона-вирусот (2.4.2021, nezavisen.mk); Теоретски, можно е Украина да игра со Франција... (Јуруковски, 23.6.2021, sportmanija.mk).

4.5.3. Модален прилог + модален прилог (двата модални прилози се дел од глаголско-именскиот прирок):

...она што е дефинитивно сигурно е фактот дека секој човек има проблеми (3.9.2020, pointsport.mk); ...е навистина неоспорно за јавноста да знае...(actualidadliteratura.com); ...сега е навистина очигледно дека не само што воопшто не постои интерес... (12.6.2013, vlada.mk); ...тоа е навистина можно (17.3.2015, daily.mk); ...усвојување на силни санкции е веројатно неизбежно... (5.3.2010, voanews.com); ФИФА: Враќањето на фудбалот е дефинитивно можно (29.4.2020, vesnik.com), ...сè уште не е дефинитивно јасно дали тоа ќе го спречи да ни помогне во подготовките... (5.10.2015, ffm.mk); ФФМ донираше на оние на кои им е навистина неопходно (23.12.2016, ffm.mk); Колку долго е навистина потребно за да преболите некого (2.7.2021, porara.mk); ...усогласување на законската регулатива е очигледно потребно на различни нивоа... (2017, dzlp.mk); ...но секако потребно е креирање и дополнителни индикатори... (2019, esem.org.mk); ...тоа било фактички потребно, според студијата на Институтот... (Книп, 11.12.2019, dw.com/mk).

4.6. Модални придавки:

веројатен: Малку е веројатен импичмент против Трамп (7.2.2021, sitel.com.mk); Научници: Животот на Венера е малку веројатен (28.6.2021, mtm.mk); *дециден*: Премиерот е дециден: Јас Зоран Заев велам дека компромис за правда немало и ќе нема (23.2.2021, gragjanskizbor.mk); *должен*: Милошоски: Должен сум да го штитам здравјето на моите деца... (25.3.2021, press24.mk), Обрадовиќ: Должен сум на овој клуб (28.6.2021, republika.mk); *евидентен*: Мурињо: Нашиот напредок е евидентен (21.9.2020, sportski.mk); *јасен*: Ердоган: Датумот на изборите е јасен... (26.6.2021, slobodnaevropa.mk); *категоричен*: Мицкоски е категоричен: ВМРО ќе го признае само резидентното население, дијаспората само се евидентира (2.4.2021, netpress.com.mk); *можен*: Маричиќ: Верувам дека е можен политички договор за изборниот законик (9.6.2021, pravda.gov.mk); неопходен: Макрон: Дијалогот на ЕУ со Русија е неопходен за стабилноста... (24.6.2021, lokalno.mk); *неспорен*: Ангеловски: Талентот на фудбалерите во нашата земја е неспорен... (Поповски, 2.4.2021, gol.mk); *обврзан*: Ама, како претседател на Србија, јас сум обврзан да го штитам Уставот и не можам да го потпишам тој закон (1.5.2021, 360stepeni.mk); *прифатлив*: МОН: Прифатлив

е компромисот за државната матура (15.2.2021, civilmedia.mk); *сигурен*: Суарез: Да, сигурен сум дека ќе останам во Атлетико (24.5.2021, denesen.mk), Тони Цетински: Сигурен сум дека мојот син ќе биде прекрасен татко (8.3.2021, reporter.mk), *(длабоко) убеден*: Заев: Убеден сум дека е можен договор со опозицијата (9.3.2021., civilmedia.mk); *(длабоко) уверен*: Маричиќ: Уверен сум дека пред четири до пет години имаше далеку повеќе корупција отколку денес (28.1.2021, 24info.mk).

4.7. Модални именки:

(има/нема) *верба*: Брестовац: Имам верба во младите надежи... (20.12.2019, dribling.mk), Трамп: Немам голема верба во Си-ен-ен... (22.4.2020, denesen.mk); (има/нема) *веројатност*: Вирусолог: Има голема веројатност да се појави „српски сој“ на корона-вирусот (2.4.2021, kurig.mk); *должност* (има/чувствува и (наша) должност (ни) е/должност ни е): Чувствувам само должност кон клубот, претседателот, фановите... (26.5.2021, 24fudbal.mk), Фергусон: Имам должност да зборувам за деменцијата на фудбалерите (5.1.2021, topsport.mk), Заев: Да бидеме одговорни и да го спроведеме пописот – Наша должност е да се напишеме сите (3.2.2021, press24.mk); (има/нема) *дилема*: Заев: Апсолутно нема дилема кога се употребува Северна Македонија, а кога македонско (24.6.2021, kanal5.com.mk), Таравари: Имам лични дилеми дека пописот ќе се одржи оваа година (29.1.2021, mk.tv21.tv), Јанша: Постои дилема во Европската Унија дали проширувањето е од стратешка важност или не (7.7.2021, denesen.mk); *можност*: Филипче: Нема можност, ниту потреба за избор на вакцина (5.5.2021; novamakedonija.com.mk); (голема/морална) *обврска* (има/чувствува и наша/моја обврска е): Цици: Чувствувам обврска да му помогнам на Вардар (Николовски, 8.2.2021, sitel.com.mk), Гајдасис Кнежевиќ: Имам обврска да проговорам за да ги охрабрам родителите (18.5.2021, mk.tv21.tv), Димитриевски: Наша обврска е да создаваме услови... (1.5.2021, kumanovskimuaabeti.mk); *потреба*: Хоџиќ: Нашата држава има потреба од политики на позитивна дискриминација (Крџиќ, 19.5.2021, civilmedia.mk); (има/нема) *сигурност*: ВМРО-ДПМНЕ со 26 амандмани за пописот: Без фингерпринт, нема сигурност во постапката (29.12.2020, den.mk); (има/нема) *сомнеж*: Обвинителството: Има сомнежи дека некој помогнал за бегството на Мијалков (22.2.2021, pravdiko.mk); (има/нема) *сомнение*: Азманов: Јас имам сомнение дека директорот на финансиската полиција... (17.12.2021, infomax.mk); (има/нема позитивен/негативен) *став*: Спасовски: ..имам позитивен став кон легализацијата на марихуаната (30.12.2021; mvv.gov.mk).

4.8. Модални зборови и модални изрази:

бездруго: Бездруго, глупо е да се јавам во кабинетот на Заев... (Момироски, 4.6.2021, dokazm.mk); *впрочем*: Шахпаска: ... Впрочем, убавината на општеството се различностите (1.3.2021, lokalno.mk); *всушност*: Василевска: Реформите на власта, се всушност, гол популизам... (17.6.2021, netpress.com.mk); Што, всушност, е благосостојба на работното место (23.1.2021, b2.com.mk); *белки*: Цеца: Белки нема да ме уди гром (12.7.2021, ubavinaizdravje.mk); *божем*: ...дека Камчев божем подготвувал бегство (Героски, 11.7.2021, plusinfo.mk); *можеби*: Пандев: Можеби ова се моите последните мечеви (Танасковски, 18.6.2021, plusinfo.mk); *без сомнение*: Ова е без сомнение најлошиот терен на кој Роналдо некогаш играл (26.1.2021, sportm.

mk); *за жал*: Нанев: За жал, уште имаме тромаво судство (6.6.2021, slobodnaevropa.mk); *за несреќа*: Пановски: За несреќа, Македонија е од тие земји кои поминаа многу страшно... (26.5.2021, lokalno.mk); *за среќа*: Дисингер: Чувствував мала главоболка, но за среќа добро сум (Танасковски, 18.5.2021, gol.mk); *на крајот на краиштата*: Трамп за пандемијата: Коронавирусот ќе исчезне, на крајот на краиштата, јас ќе бидам во право (20.7.2021, republica.mk); *во крајна линија*: Бучковски: ...во крајна линија сè ќе биде поврзано со заедничката историја на С. македонија и Бугарија (12.5.2021, denesen.mk); *со сигурност*: Елмас останува со сигурност во Наполи и следната сезона (22.5.2021, dribling.mk);

4.8.1. Комбинации: модален збор/израз + лексички глагол/модална именка/модална придавка:

Јанкуловски: Без никакво сомнение верувам дека ќе се утврди фактичката состојба во обвинението (16.7.2021, plusinfo.mk); ...и дека за распоредот ќе бидеме известени, но за жал изгледа такво нешто не постои (15.5.2021, makfax.com.mk); За жал се чини дека сето она што образованието го нуди предизвикува голема штета врз новите генерации (19.1.2021, ednakvi.mk); Пендаровски: ...впрочем мислам дека јавноста е веќе информирана... (Пепељугоска, 16.3.2020, mia.mk); Чатмов: ...впрочем сметам дека уметниците заслужуваат барем делче од тој термин... (Т. Д., 19.6.2021, naslovi.mk); Габер-Дамјановска: Впрочем, верувам дека тоа нормално се случува кај многу млади лица... (4.2.2020, jracademy.gov.mk); Битиќи: Во суштина сметам дека резултатите кои доаѓаат се навистина позитивни (Атанасов-Костиќ, 16.6.2021, inovativnost.mk); Танабе: Во суштина мислам дека може да се користи без проблеми... (3.4.2021, krugmk.com); Семенпеева: Со сигурност тврдам дека некоја првична идеја на авторот... (Јолевски, 12.2.2021, slobodnaevropa.mk); Марковски: Впрочем сигурен сум дека и тие што ја предложиле таа мерка... (11.3.2021, lider.com.mk); Дефинитивно сум сигурен дека не сме брзи како што бевме во Монако (5.6.2021, krugmk.com); ...ама сега дефинитивно сум убеден дека има хемија меѓу нив (Г. Н. snobelo.com); Но, генерално сум убеден во практично победата на ВМРО-ДПМНЕ и коалицијата (Велјановска-Најдеска, 28.6.2021, mia.mk); Пављученкова: И навистина имам сомнежи за оваа сезона (Стерјовски, 12.4.2020, mia.mk).

Од резултатите се гледа дека во македонскиот јазик во новинарскиот дискурс, модалност, меѓу другото, се изразува и со лексички глаголи како и во другите јазици, што се согласува со испитувањата на Лич и Свартвик (1975), Квирк и другите (1985), Палмер (1986), Кифер (1994), Биби и Флајшмен (1995), Нутс (2001), Каркаинен (2003), Де Хаан (2005), Нунан (2007), Капели (2008), Густова (2011), Борг (2012), Сухади (2013) и Вокурова (2018). Од споредбата со овие истражувања, може да се заклучи дека, во однос на лексичките глаголи, во македонскиот јазик не се забележуваат некои специфични особености што ги нема во другите јазици зашто лексичките глаголи изразуваат различен степен на сигурност, што значи изразуваат епистемска, но и деонтичка модалност и зашто, како што истакнува Минова-Ѓуркова (2000), се поврзуваат со глаголските форми што именуваат дејства на зборување, како *вели*, *признава*, *тврди* и др. и со глаголските форми од областа на интелектуалните, емоционалните и сетилните дејства, како *верува*, *заклучува*, *знае*, *мисли*, *се надева* и др.

Резултатите од истражувањето покажуваат дека лексичките глаголи во македонскиот јазик, вусшност, ја претставуваат независната дел-реченица во рамките на исказните зависноложени реченици, што се согласува со ставот на Нутс (2001) за тоа дека тие го квалификуваат ставот на зборуваачот, во однос на вистинитоста на исказот, но и со ставот на Квирк и другите (Quirk et al., 1985) и Каркаинен (2003) за тоа дека некои од овие глаголи, поради оваа своја функција, може да се сметаат за епистемски текстуални стратегии или формули. Како лексички глагол што не е спомнат во другите истражувања, во македонскиот јазик во јазикот на печатот се забележува употребата на глаголот *се колне*.

За разлика од лексичките модални глаголи, глаголските именки за изразување модалност во новинарскиот дискурс на македонскиот јазик не се употребуваат толку често и, всушност, станува збор за глаголските именки спомнати во претходните истражувања, како *мислење, убедување, уверување*. Како глаголски именки што не се спомнати во другите истражувања, во македонскиот јазик се забележува употребата на глаголските именки *видување и гледање*.

Резултатите од истражувањето, исто така, покажуваат дека наведените примери во новинарските текстови се поврзуваат со исказите на лица што се смета дека имаат важна општествена функција во земјата или пошироко или со ставот на пишуваачот на текстот (уредникот или новинарот). Имајќи го предвид ставот на Фаулер (Fowler, 1991) се гледа дека овие лица, вусшност, ги употребуваат лексичките глаголи како текстуални стратегии за да изразат различни модални значења зашто, според него, секогаш кога се кажува одреден исказ, исказот не е лишен од ставот на зборуваачот, во однос на содржината на тој исказ. Оттука, ставовите на овие лица може да се одразат на читателите, во таа смисла што тие, всушност, ги убедуваат читателите да ги прифатат нивните идеи, размислувања и ставови, преку употребата на лексичките глаголи, што се согласува со размислувањето на Боњади (2011), Лестари (2013), Лавал (2015), Гигла и Заусу (2019), Панасенко и другите (2020), Ахмад и другите (2021), Сабан и другите (2021) и Букола (2021).

Ако се анализираат овие резултати од гледна точка на функционалната системска анализа на Халидеј (1994), се гледа дека, покрај граматичките средства за изразување на модалноста, и лексичките глаголи за изразување модалност се поврзуваат со интерперсоналната (меѓучовечката) функција на јазикот, односно со начинот на кој овие лица се им се претставуваат себеси на другите, што значи дека овие лексички средства им овозможуваат на овие лица да ги покажат своите сложени и различни интерперсонални односи. Овој принцип на функционалната системска анализа има основа во тврдењето дека зборуваачот не само што зборува нешто туку секогаш зборува со другите.

Резултатите од истражувањето покажуваат дека, покрај лексичките глаголи, во македонскиот јазик, во новинарскиот дискурс за изразување на модалноста се употребуваат и модалните прилози, што изразуваат различни степени на сигурност, можност или веројатност, а тоа, пак, е во согласност со истражувањата на Лич и Свартвик (1975), Крацер (1981), Квирк и другите (1985), Хадлстон (Huddleston, 1988), Кифер (1994), Душкова (1994), Биби и Флајшмен (1995), Креидлер (1998), Бибер и другите (1999), Нутс (2001), Каркаинен (2003), Де Хаан (2005), Вон Финтел (2006),

Симон-Ванденберген и Аијмер (Simon-Vandenberg & Aijmer, 2007), Густова (2011), Борг (2021), Сухади (2013) и (Вокурова, 2018). Во македонскиот јазик, модалните прилози претставуваат дополнување на прирокот во реченицата или, пак, се дел од глаголско-именскиот прирок.

Она што е специфично за македонскиот јазик, што го истакнуваат Биби и Флајшмен (1995), а што не се споменува во другите истражувања е тоа што лексичките средства за изразување на модалноста не се исклучуваат меѓусебно во употребата. Оттука, значи во исказот може да се употребат повеќе лексички средства, всушност, се забележува кумулација на лексичките средства во исказот, односно употреба на комбинации од модален прилог + лексички глагол, модален прилог + модален прилог (вториот модален прилог е дел од глаголско-именскиот прирок во реченицата) и модален прилог + модален прилог, при што и двата модални прилози се дел од именскиот прирок. Во првиот и вториот случај, модалниот прилог го засилува значењето изразено со лексичкиот глагол или со модалниот прилог што е дел од глаголско-именскиот прирок. Во третиот случај, кога двата модални прилози се дел од глаголско-именскиот прирок, може да нема промена во значењето ако се смени редот на прилозите во исказот, но може да има промена на значењето при промена на редот на прилозите што влегуваат во глаголско-именскиот прирок, за што треба да се биде особено внимателен ако се сака да се пренесе точна порака. На пример, исказот *Колку долго е навистина потребно за да преболите некого* може да има двојна интерпретација. Со збороредот во кој е напишан, *навистина* се однесува на *времето што е потребно да се преболи x*, но ако двата модални прилози си го променат редот, на пример, *Колку долго е потребно навистина за да преболите некого*, *навистина* се однесува на *вистинското преболување на x*. Понатаму, во исказот *...усогласување на законската регулатива е очигледно потребно на различни нивоа...*, *очигледно* се однесува на *потребата од усогласување*. Спротивниот редослед на модалните прилози сугерира дека очигледно се однесува на различните нивоа. Во однос на анализата од гледна точка на Фаулер (Fowler, 1991) се гледа дека, всушност, и модалните прилози се употребуваат како текстуални стратегии за да изразат различни модални значења, односно до израз доаѓа ставот на лицата, уредникот или новинарот кон содржината на тој исказ, што се согласува со истражувањата на Бонјади (2011), Лестари (2013), Лавал (2015), Гигла и Заусу (2019), Панасенко и другите (2020), Ахмад и другите (2021), Сабан и другите (2021) и Букола (2021). Од гледна точка на системската функционална анализа на Халидеј (1994), јасно е дека и модалните прилози се поврзуваат со интерперсоналната функција на јазикот.

Од резултатите е јасно дека во македонскиот јазик, покрај лексичките глаголи и модалните прилози, се употребуваат и модалните придавки, што имаат различни модални значења, а тоа се согласува со истражувањата на Крацер (1981), Хадлстон (1988), Каркаинен (2003), Де Хаан (2005), Вон Финтел (2006), Борг (2012) и Сухади (2013). Во македонскиот јазик, модалните придавки влегуваат во т.н сум конструкции и го претставуваат именскиот дел на глаголско-именскиот прирок. Покрај овие лексички средства за изразување на модалност, во новинарскиот дискурс на македонскиот јазик се употребуваат уште и модални именки најчесто во има/нема-конструкциите, што се согласува со истражувањата на Лич и Свартвик (1974), Каркаинен (2003), Вон Финтел (2006) и Борг (2012), но и други модални зборови и модални изрази. Нивната употреба покажува

дека станува збор за средства со кои според Фаулер (1991) се изразуваат различни значења и ставови на лицата во однос на содржината на исказот, што се согласува со размислувањето на Бонјади (2011), Лестари (2013), Лавал (2015), Гигла и Заусу (2019), Панасенко и другите (2020), Ахмад и другите (2021), Сабан и другите (2021) и Букола (2021). Како специфични за македонскиот јазик треба да се споменат комбинациите од модален прилог + модална придавка/модална именка, модален збор/модален израз + лексички глагол/модална придавка/модална именка. Во однос на ставот на Халидеј (1994), се покажува дека и модалните придавки, модалните именки, модалните зборови и модалните изрази се поврзуваат со интерперсоналната функција на јазикот.

5. Заклучок

Она што е заедничко за македонскиот и за другите современи јазици е употребата на истите текстуални стратегии во однос на лексичките средства за изразување на модалноста, и тоа: се употребуваат лексичките модални глаголи и модалните прилози, модалните придавки и модалните именки, какои глаголските именки, модалните зборови и модалните изрази. Оттука, во однос на употребата на лексичките средства, односно на текстуалните стратегии за изразување на модалноста, македонскиот јазик не се разликува во однос на другите современи јазици и со нив ги споделува истите лексички средства. Како специфични за македонскиот јазик може да се споменат лексичкиот глагол се колне, но и различните комбинации на лексичките модални средства што ја засилуваат модалноста. Од гледна точка на Фаулер (1991), јасно е дека лексичките средства за изразување на модалноста ги изразуваат ставовите на уредниците или новинарите во однос на содржината на исказот и дека се забележуваат различни степени на изразување сигурност, дилема, веројатност, должност итн., што значи дека лексичките модални средства изразуваат и епистемска и деонтичка модалност. Сите модални лексички средства, како што истакнува Халидеј (1994), ја изразуваат интерперсоналаната функција на јазикот. Од гледна точка на другите истражувања и во ова истражување се потврдува дека новинарскиот дискурс навистина има информативна функција, но дека со изборот на лексички средства лицата што се смета дека имаат одредена позиција во општеството, но и пошироко, уредниците или новинарите им ги пренесуваат на читателите своите видувања или ставот на медиумот, што бара особено внимателен и критички однос од читателите.

REFERENCES

- Ahmad, M., Mahmood, A. M. & Mahmood, I. M. (2019). Modal verbs as editors' personal stance markers: an analysis of Pakistani English newspaper editorials. *International journal of sciences and research*, 75(1), 1–12.
- Ahmad, M., Mahmood, A. M & Farukh, A. (2020). Use of modals as stance markers: a corpus-based study on Pakistani English newspaper editorials. *Asia pacific media educator*, 30(1) 108–125.
- AL-Mahdawi, R. M. H. & AL-Marrar M. K. K. (2016). Modality of discourse functionality:

- letters-to-the-Editor. *International journal of education and research*, 4(6).
- Biber, D., Johansson, S., Leech, G., Conrad, S. & Finegan, E. (1999). *Longman grammar of spoken and written English*. London: Longman
- Bonilla, G. & Fredy, J. (2017). The use of the epistemic and deontic modality in the modal verb “can” between English native and Spanish non-native students in the written discourse. *Journal of artistic creation and literary research*, 5(2), 13–24
- Bonyadi, A. (2011). Linguistic manifestations of modality in newspaper editorials. *International journal of linguistics*, 3(1), E30.
- Borg, D. (2012). Lexical epistemic verbs in Maltese: an analysis of some semantic and grammatical properties. In *Il Sienna (Our language)*, 2, 13–46. Witten: Universitätsverlag Dr. N. Brockmeyer. <https://bit.ly/3cswCMY>, 12.5.2020.
- Bukola, A. (2021). Constructing ideology through modality in newspaper editorials on security challenges in Nigeria. *Linguistik online*, 108(3), 3–18.
- Bybee, L. J. & Fleischman, S. (1995). *Modality in grammar and discourse (typological studies in language, 32)*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins publishing company.
- Bybee, L. J., Perkins, R. D. & Pagliuca, W. (1994). *The evolution of grammar: tense, aspect and modality in the languages of the world*. Chicago: University of Chicago press.
- Cappelli, G. (2007). Translating English verbs of cognitive attitude into Italian: the difficulties of mapping two apparently equivalent complex systems. In *Lexical complexity: theoretical assessment and translational perspectives*. PUP.
- Celce-Muria, M. & Larsen-Freeman, D. (1999). *The Grammar book: an ESL/EFL Teacher’s course* (2nd ed.). Los Angeles: Heinle & Heinle Publishers.
- Cornillie, B. & Pietrandrea, P. (2012). *Modality at work, cognitive, interactional and textual functions of modal markers*. <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-00665337>
- Cruse, D. A. (2004). *Meaning in language: an introduction to semantics and pragmatics* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Dawoud, S. K. A. (2010). Modality. *Ahl Al-Bait journal*, 1(10), 374–380.
- Downing, A. (2015). *English grammar* (3rd ed.). NY: Routledge.
- De Haan, F. (2005). Typological approaches to modality. In William Frawley, ed., *Modality*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Fowler, R. (1991). *Language in the news: discourse and ideology in the press*. London: Routledge.
- Gisborne, N. (2007). Dynamic modality. *Journal of theoretical linguistics*, 4(2), 44–62.
- Gigla, B. F. & Zaoussou, K. E. (2019). Modality in Cameroon print and audio-visual media: a case study of the Guardian post/Cameroon tribune and the CRTV. *Research journal of English language and literature*, 7(1), 426–436.
- González, G. F. (2017). Modulating grammar through modality: a discourse approach. *Estudios de lingüística Inglesa aplicada*, 1, 119–135.
- Gosselin L. (2010). *Les modalités en français. La validation des représentations*. Amsterdam/ New York: Rodopi.
- Gustová, I. (2011). *The ways of expressing epistemic (extrinsic) modality in spoken English*. University of West Bohemia.
- Dušková, L. (1994). *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia.
- Halliday, M.A.K. (1970). Functional diversity in language as seen from a

- consideration of modality and mood in English. *Foundations of language*, 6, 322–361.
- Halliday, M. A. K. (1994). *An introduction to functional grammar* (2nd ed.). London: Edward Arnold.
- Huddleston, R. D. (1984). *Introduction to the grammar of English*. Cambridge: CUP.
- Huddleston, R. D. (1988). *English grammar: an outline*. Cambridge: CUP.
- Horwat, W. A. (2017). *Layers of modality*. Doctoral thesis. University of Oxford.
- Iwamoto, N. (2007). *Modality and point of view in media discourse*. <http://human.kanagwau.ac.jp/./16308.pdf>, December 17, 2013.
- Kärkkäinen, E. (2003). *Epistemic stance in English conversation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Co.
- Krajčovič, P. & Čábyová, L. (2017). Influence of selected factors on the effectiveness of print media advertising. *European journal of science and theology*, 64(13/6), 133–144.
- Kratzer, A. (1981). The notional category of modality. In H. Eikmeyer & H. Rieser, *Words, worlds and contexts* (38–74). Berlin/Boston: De Gruyter.
- Kiefer, F. (1994). Modality. *The encyclopedia of language and linguistics*, 5, 2515–2520. Oxford: Pergamon Press.
- Kiefer, F. (2018). Two kinds of epistemic modality in Hungarian. In *epistemic modalities and evidentiality in cross linguistic perspective* (Guentchéva, Z., ed.). Berlin/Boston: Walter de Gruyter. <https://bit.ly/2YZSUlc>, 12.5.2020.
- Kreidler, C. W. (1998). *Introducing English semantics*. London: Routledge.
- Lawal, O. A. (2015). Pragmatics of truth and modality in newspaper editorials: an example of the Punch and the Tribune. *Theory and practice in language studies*, 5(4), 688–693.
- Leech, G. & Svartvic, J. (1975). *A communicative grammar of English*. Routledge.
- Lestari, D. F. (2013). Modalization in the opinion column of the newspaper. *Journal of linguistic research*, 2(2), 22–34.
- Lyons, J. (1977). *Semantics 1, 2*. Cambridge: CUP.
- Lyons, J. (1983). Deixis and modality. *Sophia linguistica*, 12, 77–117.
- Narrog, H. (2009). *Modality in Japanese: the layered structure of the clause and hierarchies of functional categories*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamin.
- Nuyts, J. (2001). *Epistemic modality, language, and conceptualization: a cognitive pragmatic perspective*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
- Noonan, M. (2007). Complementation. In *Language typology and syntactic Description II: complex construction* (52–150). (Shopen, T., ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Palmer, R. F. (1986). *Mood and modality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Panasenko, N., Pravdova, H., & Kryachkov, D. (2020). Category of modality in belleslettres and journalistic titles. *Journal of history culture and art research*, 9(3), 197–208.
- Perkins, M. R. (1983). *Modal expressions in English*. London: Frances Pinter.
- Plungian, V. A. (2001). The place of evidentiality within the universal grammatical space. *Journal of pragmatics*, 33, 339–348
- Sabban, M. M., Anwar, M. & Murtadho, F. (2021). Study of modality literature in text or discourse. *Psychology and education*, 58(2), 9050–9055.
- Saeed, J. L. (2003). *Semantics*, 2nd ed. Oxford: Blackwell Publishing
- Simon-Vandenberg, A. M. & Karin Aijmer. (2007). *The semantic field of modal certainty*.

- A corpus-based study of English adverbs*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Suhadi, J. (2013). Epistemic modality and deontic modality at the crossroads. *Proceedings of the 3rd annual international conference Syiah Kuala University (AIC Unsyiah) and the 2nd international conference on multidisciplinary research (ICMR)*. Indonesia: Banda Aceh.
- Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G. & Svartvik, J. (1985) *A comprehensive grammar of the English language*. London: Pearson Longman.
- Vokurková, Z. (2018). Epistemic modalities in spoken Tibetan. In Epistemic modalities and evidentiality in cross linguistic perspective (Guentchéva, Z., ed.). Berlin/Boston: Walter de Gruyter. <https://bit.ly/2YZSUlc>, 12.5.2020.
- Van der A., J. & Dendale, P. (eds). (2001). Modal verbs in Germanic and Romance languages. *Belgian journal of linguistics*, 14. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins
- Von Stechow, P. (2006). Modality and language. In D. M. Borchert (ed.), *Encyclopedia of philosophy* (20–27). Detroit: MacMillan Reference USA.
- Von Wright, H. G. (1951). Deontic logic. *Mind*, 60(237), 1–15.
- Winiharti, M. 2012. The difference between modal verbs in deontic and epistemic modality. *Humaniora*, 3(2), 532–539.
- Бабамова, И. (2018). Конвергенции и дивергенции меѓу потенцијалот во македонскиот и кондиционалот во францускиот јазик надвор од условниот период. Во Статусот на модалната морфема би во македонскиот јазик и нејзините функционални еквиваленти во другите словенски и несловенски јазици (9–24). Скопје: МАНУ, Истражувачки центар за ареална лингвистика.
- Бојковска, Е. (2011). Деонтичката употреба на модалните глаголи во германскиот и во македонскиот јазик. *38 научна конференција на МСМЈЛК*, 119–139. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“.
- Бужаровска, Е., Митковска, Л. (2011). Личните има да-конструкции во македонскиот јазик. *Македонски јазик*, LXII, 120–133.
- Бужаровска, Е. (2018). Функцијата на би за изразување обусловени дејства во македонскиот јазик. Во Статусот на модалната морфема би во македонскиот јазик и нејзините функционални еквиваленти во другите словенски и несловенски јазици (25–48). Скопје: МАНУ, Истражувачки центар за ареална лингвистика.
- Грујовска-Миланова, С. (2019). Контрастивна анализа на употребата на модалните глаголи како маркери за евиденцијалност во македонскиот и во германскиот јазик. Зборник на трудови од Четвртата интернационална научна конференција ФИЛКО, 83–88. Воронеж/Штип: Универзитет „Гоце Делчев“.
- Делова, Ј. (2005). Еквивалентност на глаголската модалност во чешкиот и во македонскиот јазик. *Славистика*, 9, 204–210. Београд: Славистичко друштво Србије.
- Кавка, М. (2011). За модалниот глагол може/моџ во македонскиот и во полскиот јазик. *Македонски јазик*, LXII, 116–119.
- Лаброска, В. (2018). Функциите на партикулата би во западното македонско наречје. Во Статусот на модалната морфема би во македонскиот јазик и нејзините функционални еквиваленти во другите словенски и несловенски јазици (75–88).

- Скопје: МАНУ, Истражувачки центар за ареална лингвистика.
- Митковска, Л. (2018). Можниот начин надвор од условниот период во современиот македонски јазик. Во Статусот на модалната морфема би во македонскиот јазик и нејзините функционални еквиваленти во другите словенски и несловенски јазици (97–118). Скопје: МАНУ, Истражувачки центар за ареална лингвистика.
- Митковска, Л. (2019). Скриена модалност: се-конструкциите со модални нијанси во македонскиот јазик. Прилози на МАНУ, 1–15.
- Минова-Гуркова, Л. (2000). Синтакса на македонскиот стандарден јазик. Скопје: Радинг.
- Никодиновска, Р. (2011). Глаголот *dovere* и неговите еквиваленти во македонскиот јазик. *38 научна конференција на МСМЈЛК*, 141–147. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“.
- Петроска, Е., Тофоска, С. (2011). Мора – епистемичката модалност и евиденцијалноста во македонскиот јазик. *38 научна конференција на МСМЈЛК*, 111–118. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“.
- Радовановиќ, М., Војводиќ, Д. (2005). О једоној језичкој универзалији. *Славистика*, 9, 103–117. Београд: Славистичко друштво Србије.
- Тополињска, З. (2008). Македонски-полски (граматички конфронтации). 8. Развитокот на граматичките форми. Скопје: МАНУ.